

zakazují v některých zemích učitelům vykonávat současně s učitelstvím jinou profesi.

Několik předcházejících argumentů nás mělo inspirovat k tomu, abychom si připomněli naléhavou potřebu zaměřit se výrazněji na utváření základů etosu povolání již u studentů učitelství. S tímto závěrem korespondují i některé z výsledků šetření, uskutečňovaného před čtyřmi lety na katedře pedagogiky pedagogické fakulty v Brně, zaměřeného na průzkum hodnotových orientací studentů učitelství. Mezi jinými byla 451 respondentům /studentům 2. a 3. ročníků pedagogické fakulty/ položena otázka: Co je pro vás na prvním a na druhém místě zdrojem hlubšího životního uspokojení? Sumarizace výsledků tehdy ukázala následující pořadí:

1. Přátelské a partnerské vztahy /uvedlo 70,9% respondentů/
2. Soukromí a život v rodině /uvedlo 42,7% respondentů/
3. Volný čas a zájmová činnost /uvedlo 38,8% respondentů/
4. Studium a věci kolem něho /uvedlo 21,1% respondentů/
5. Práce s dětmi a mládeží /uvedlo 16,5% respondentů/
6. Domácnost, především její materiální zabezpečení /uvedlo 4,6% respondentů/
7. Společenská angažovanost /uvedlo 3,7% respondentů/

Jsou to údaje získané v období jiného společenského a politického klimatu. Nemáme pro srovnání k dispozici data aktuální. K obezřetné interpretaci nás vede i velikost vzorku a další metodologické okolnosti průzkumu. Přesto nemůžeme přejít zcela bez povšimnutí orientační údaj, který se vztahuje k postavení vysokoškolského studia v této škále. Také to je jeden, byť nepřímý argument, podtrhující význam jedné ze součástí etického rozměru učitelské způsobilosti a odpovědnosti vysoké školy za úroveň svých absolventů.

Jak dál v pedagogicko-psychologickém vzdělávání vysokoškolských učitelů?

Vlastimil Švec

V Pedagogické orientaci č. 1/91 se objevila řada podnětů ke koncipování přípravy i dalšího vzdělávání učitelů základních a středních škol. Neméně závažná je však problematika pedagogicko-psychologického vzdělávání vysokoškolských učitelů, které stále více bude tvořit závažnou složku jejich

kvalifikace. Jak koncipovat pedagogicko-psychologické vzdělávání vysokoškolských učitelů v demokratické společnosti? Jaké východisko zvolit pro specifikování požadavků na dnešního vysokoškolského učitele?

Je zřejmé, že demokratizační tendence pronikající na vysoké školy, se promítají do všech složek výchovně vzdělávacího systému, do jeho cílů a obsahů, výukových forem a metod, práce učitelů /na jedné straně akademické svobody, na straně druhé vyšší společenská odpovědnost), způsobů studia studentů atd. Všechny naznačené přístupy však směřují ke studentovi, k posílení jeho aktivní pozice ve výchovně vzdělávacím procesu. Současně se změnou pozice studenta (resp. s respektováním pojetí studenta jako aktivního subjektu výchovy a vzdělávání) se zřejmě bude měnit i role vysokoškolského učitele. Ten by se měl ve větší míře než dosud stávat partnerem studentů, podněcovatelem jejich tvořivosti, inspirátorem v oblasti jejich sebevzdělávání atp.

Nastíněné pohledy se budou promítat do odborných (předmětových), pedagogicko-psychologických i etických požadavků na vysokoškolské učitele. S přihlédnutím k současnému postavení učitele na vysoké škole i potřebám společenské praxe (pro kterou vysoké školy své studenty připravují) a s využitím profesiografické metody a dalších vědeckých přístupů je žádoucí vymezit základní požadavky na jednotlivé kategorie vysokoškolských učitelů, tj. na asistenty, odborné asistenty, docenty, profesory, zástupce vedoucí kateder, vedoucí kateder). Tyto požadavky budou jednak zdrojem nové koncepce pedagogicko-psychologického (ale i specificky odborného) vzdělávání vysokoškolských učitelů a jednak budou sloužit jako východisko při konkursních řízeních na učitelská místa na vysokých školách. Stanou se však také významným podkladem pro sebehodnocení a hodnocení vysokoškolských učitelů, jako jednoho ze zdrojů jejich odborného i pedagogického rozvoje. Je samozřejmé že požadavky na vysokoškolské učitele se musejí odrazit v kvalifikačních nárocích zakotvených v legislativních dokumentech.

Prohlubování demokracie společenské=ho života rozšiřuje na jedné straně práva každého člověka, a ale na druhé straně zvyšuje nároky na jeho osobní zodpovědnost za svůj rozvoj, jednání i výsledky vlastní práce. To plně platí také pro vysokoškolské učitele. Lze proto předpokládat, že základem zvyšování pedagogické složky kvalifikace každého vysokoškolského učitele bude jeho pedagogicko-psychologické sebevzdělávání. Toto sebevzdělávání by mělo být podporováno a rozvíjeno bohatou nabídkou pedagogicko-psychologických aktivit pro vysokoškolské učitele (např. pedagogicko-psychologických kursů, pedagogických seminářů a stáží, tvůrčích kulatých stolů k aktuálním problémům výuky na vysokých školách),

zapojování učitelů do výzkumných výchovně vzdělávacích procesů v oblasti didaktik předmětů, jimž vyučují atp.

Měnit se bude patrně i pojetí jednotlivých pedagogicko-psychologických kursů pro mladé, "začínající" učitele vysokých škol i pro učitele zkušenější. Smyslem těchto pedagogicko-psychologických aktivit bude vyzbrojit vysokoškolské učitele nejenom základními pedagogickými dovednostmi (a u zkušenějších učitelů tyto dovednosti prohloubit, resp. jim poskytnout náměty k samostatnému rozvíjení jejich pedagogických činností), ale také podněcovat tyto učitele k pedagogické tvořivosti a tvůrčí pedagogické komunikaci se studenty. To znamená více diskutovat, řešit pedagogické situace, podněcovat učitele k hlubší pedagogické sebereflexi, poskytovat jim náměty a varianty řešení pedagogických problémů apod.

V našem zamýšlení jsme pouze upozornili na některé problémy rozvoje pedagogicko-psychologického vzdělávání vysokoškolských učitelů. Považujeme za žádoucí integrovat toto vzdělávání s ostatními oblastmi zvyšování kvalifikace vysokoškolských učitelů. Lze předpokládat, že v důsledku této integrace dosáhneme potřebné motivace vysokoškolských učitelů k vlastnímu sebevzdělávání i v oblasti pedagogicko-psychologické.

Demokracie ve škole

Květa Goulliová

Demokracie není člověku vrozena, musí se jí učit. Významný podíl na tomto úkolu by měla splnit škola. A nemělo by to být jen slovy!

Škola musí dětem vštěpovat smysl pro demokracii

- svou organizační strukturou, tj. organizovanou školskou soustavou i skladbou vnitřního řízení školy
- obsahem vzdělání
- celým výchovně vzdělávacím procesem, který musí zahrnovat a podporovat ideu i praxi demokracie způsobem přiměřeným věku žáků.

U jednotlivých momentů se zastavím blíže